

Vardehus.

Af *H. K. Kristensen.*

I »Fra Ribe Amt« 1937, S. 24 f. har Søren Alkærsig fremsat den Teori, at paa Vardehus' Borgbanke («Lastebanken» eller «Laksebanken») »har Vardehus i skiftende skikkelser staaet al den tid, den overhovedet har været til, fra tidlig middelalder eller oldtidens slutning indtil dens ødelæggelse 1439.« Og Forfatteren skriver S. 26, at denne Opfattelse »bekræftes af de ved udgravningen iagttagne forhold.«

I den Anledning vil undertegnede, der deltog i Udgravningen, gerne have Lov til at fremføre, at af alle under Udgravningen iagttagne Forhold fandtes der ikke et eneste, der kunde støtte eller i ringeste Maade bekræfte den alkærsigske Teori, men derimod konstateredes det, at alle daterbare Fund, der fremviser saa udmærkede tidsbestemende Ting som Mønter, rhinsk Stentøj, Armbrøstbolte, Potteskaar m. m., viser, at det Vardehus, der har staaet paa Lastebanken, maa have staaet der ca. 1300—1439.

Det første af de ved Udgravningen iagttagne Forhold, Alkærsig nævner som Støtte for sin Teori, er det, at vi fandt ned til den »Lyngholm«, hvorpaa Borgbanken hviler. Hvordan det kan være en Bekræftelse af Teorien er fuldkommen uforstaaeligt. Man kunde dog lige saa godt anlægge en Borgbanke paa en »Lyngholm« omkring Aar 1300 som i Slutningen af Vikingetiden. Forøvrigt ved man ikke, om Holmen var lyngklædt, da Banken anlagdes, Al-

laget, der fandtes i Holmen, tyder blot paa, at den har været lyngklædt engang, men siger intet om Tidspunktet.

Det andet Forhold, A. fremfører, er det, at det var »et uhyre arbejde« at anlægge en saadan Banke, hvorfor man næppe vilde have flyttet Borgen. Det er rigtigt, at det var et stort Arbejde; men det er urigtigt at tage det som Støtte for en Teori, der gaar ud paa, at Vardehus skulde have staaet paa denne Banke siden Vikingetiden; for det er en Kendsgerning, at en saadan Flytten Borge og dermed forbundne Nyanlæg af Voldsteder fandt Sted i Middelalderen.

For det tredie finder A., at »der er et bestemt forhold, der fortæller, at Vardehus har staaet paa Laksebanken fra den ældste tid af, nemlig de forskellige fundamenter.« — Under Udgravningen blev der ikke fundet forskellige Fundamenter, men kun et eneste Fundament, det, som Museumsinspektør Hugo Matthiessen fotograferede Dele af — hvilke Fotografier er gengivet S. 31 og 32 i Lindberg Nielsens Afhandling: Hvor laa Vardehus?¹⁾, og hvis Plads i Borgbanken er vist sammesteds S. 28, indmaalt og tegnet af Landinspektør B. Petersen, Varde. Paa dette Fundament har Vardehus' Mure hvilet. De er gaaet ca. 1 m ned under den Stenbro, der fandtes Rester af mod Syd, og som har ligget som et Fortov ved Huset. Den nederste Del af Vardehus har saaledes været en Halvkælder. Nede i denne Del, navnlig i Rummet over Fundamenterne, hvor Murene har staaet, fandtes der særlig mange Munkesten, Rester af de raserede Mure.

Naar der ikke under Udgravningen blev fundet en eneste Stump, der kunde dateres som udelukkende hørende til Vikingetid eller tidlig Middelalder, mener A., at Tingene kan findes endnu. Ja, Muligheden er der, men den er rigtignok forsvindende lille, efter at der er sendt en bred Søgegrøft paa langs gennem Banken og flere tværgaa-

¹⁾ Fra Ribe Amt 1936, S. 18 f.

ende, uden at der blev fundet det mindste, der kunde styrke denne Opfattelse! A. har da ogsaa en anden Forklaring, idet han nemlig paastaar, at de gamle Bygningsrester blev jævnet ud over Borgbankens Kant, da der skulde bygges et nyt Hus. Og dog hævder A. i samme Afhandling, at ved samme hypotetiske Lejlighed blev Banken højnet; da blev »hovedmassen af jorden slæbt derud.« Dette først at smide Toppen af Banken ud over Voldstedets Kant og dernæst paaføre Masser af Jord er i sig selv selvmodsigende, desuden støttes det ikke af de under Udgravningen iagttagne Forhold; thi baade mod Nord og Syd blottedes Borgbankens Fod, hvorved bl. a. konstateredes en tæt ved Vandspejlet omkringgaaende lille Lervold, se Kortet S. 28 i L. N.s Afhandling. Havde der været nedkastet Oldtids eller ældre Middelalders Kulturrester fra Borgbankens Top, da Stenhuset rejstes, maatte man vente at finde noget af det nedkastede her. Der fandtes intet.

Derimod viser Udgravningen, at Borgbanken i selve sit Anlæg har visse Ejendommeligheder, der stemmer overens med Forhold hos andre middelalderlige Anlæg. — Lidt længere inde i Landet ved Varde Aa ligger en lille Borgbanke, Knubholm, i Torstrup Sogn. I Sommeren 1936 foretog jeg sammen med flere og i fuld Forstaaelse med Nationalmuseet Udgravninger her. Fund i Bunden af Voldgraven — blandt andet af Skaar af samme Slags rhinsk Stentøj, som blev fundet i Vardehus' Borgbanke — gav en Datering til yngre Middelalder, hvilket stemmer godt overens med, at Dr. O. Nielsen har bestemt Knubholm til at være Stedet, hvor Kalsgaard har staaet. 1406 nævnes de Godser, »paa hvilke Fæstningen Calsgarde stod.« Der menes derfor, at Dronning Margrethe har nedbrudt Borgen. Knubholm var opbyggt paa samme Maade som Lastebanken: inderst bestod Voldstedet af Lyngtørv, og ved Foden af Banken tæt ved, hvor Voldgravens Vandspejl havde været, fandtes der en tilsvarende omkring-

gaaende Lervold — en Slags Fodkrans af Ler. — Ogsaa under Udgravningen af det middelalderlige Næsholm i Ods Herred har Vilh. la Cour paavist, at der langs Voldstedets Fod var dannet en Ydervold af Ler.¹⁾ Verfet ved Misthusum, der efter daterbare Potteskaar tilhører det 13. Aarhundrede, var til Dels opbygget af Tørvejord.²⁾

Det maa betragtes som tilstrækkelig klarlagt, at de ved Udgravningen af Vardehus' Borgbanke iagttagne Forhold ikke bekræfter en Teori om, at Vardehus skulde have staaet paa denne Banke siden Vikingetiden eller ældre Middelalder, men at Lindberg Nielsen i sin førnævnte Afhandling med fuld Ret har kunnet opgøre et af Undersøgelsens Resultater saaledes: »Det 1439 ødelagte Vardehus har ligget paa Lastebanken, vistnok fra ca. 1300.«

Efter at foranstaaende Artikel var skrevet, bad jeg Museuminspektør Hugo Matthiessen om at fremsætte en Udtalelse om Spørgsmaalet i en Efterskrift. Jeg modtog da følgende Brev med Ret til Offentliggørelse:

I Anledning af Deres Forespørgsel skal jeg herved tillade mig at udtale, at saa vidt jeg har haft Lejlighed til at følge Udgravningerne paa Lastebanken i Varde Enge, var der intet som helst, der kunde tyde paa, at Bebyggelsen gaar stort længere tilbage end 1300erne. Forskellige Byggeperioder lod sig ikke udskille, og alle de — spredt over hele Udgravningen lige til dens Bund — opsamlende Potteskaar og Smaagenstande, som det overhovedet var muligt at datere, viste sig efter den paa Nationalmuseet foretagne Gennemgang alle at tilhøre 1300erne og første Del af 1400erne.

Deres ærbødige

Hugo Matthiessen.

¹⁾ Nationaltidende 21/10 1936.

²⁾ V. Nordmann: Arkæologisk geologisk Undersøgelse ved Misthusum, Aarb. f. nord. Oldk. 1935.